

абылгацыі. І пусьціла іх аднойчы на вецер — палётаць. Вырваўшыся на волю, яны ўздымаліся й павольна падалі.

Няспраўджаныя мары, нязбытная вера. Недачаканая адплата. Папяровае займаньне людскога даверу.

Абылгацыі.

Авітаміноз

Антаніна Хатэнка

„*Вітаю!*“ — усміхаецца мне прыязьнік. „*Вітаю!*“ — шапоча лістотаю мая зямля. *Прывітаньнем* поўныя прастора й час. Поўныя жыцьцём, бо *vita* — з прадалёкіх вякоў лацінян і ёсьць жыцьцё, сьвет-*вітамін*, які мы спажываем штохвільна.

Але ўсё часьцей паперадзе гэтага нягаснага *віта-* паўстае недарэчнае неразумнае *а-*. *Авітаміноз*.

Бач, якое адважнае гэтае *а!* Адпрэчвае самое красаваньне-наліваньне — жыцьцё. І мы паволі зьмірваемся, мы дазваляем упартай часьціцы адмаўленьня выракаць нас на пакуты, на балючую нястачу жыцьця. Ці згадваем калі, што самі творым жыцьцё? І што самі мы — ягоная ладная часьціна? Ці жывімся ратавальнай энэргіяй *віта*? Не!

Здаецца, нам, дзівакам, зручней жыць у бядносьці, чымся адказна распараджацца заможным жыцьцём. І пануе ў пахмурным краі *авітаміноз*, недахоп жыцьцёвае сілы, прыгоства й веры.

А чаму паддаемся *авітамінозу*? Чаму не выбіраем чыстае, першароднае *віта*? Яно вядома, жаліцца прасьцей, чым выбіраць, а вінаватыя заўжды знойдуцца.

Пасьміхаецца здэкліва *авітаміноз*: „Якія ж вы, чалавекі, хісткія, няўлюдныя здані, зьялелыя безь *вітаміну* шчасьця“.

Задрывела нашае беларускае шчасьце, *віта-жыцьцё*. І мы, як баязьлівыя зайцы на купінах, азіраемся — хто *адымае вітаміны*? Таго ж ня хочам прызнаць, што самі лянуемся скінуць зь сябе прычэпістую часьціцу *а-* ды чэрпаць нагбом *віта-жыцьцё*.

Агмень

Сяржук Сокалаў-Воюш

Агмень — слова, адроджанае досыць нядаўна. Калі Анатоль Сыс назваў ім свой пазьтычны зборнік, гэта адразу было заўважана беларусамі на Захадзе, а Радзьё Свабода адразу пракамэнтавала ягонае зьяўленьне. Аўтар камэнтару казаў, што *агменю* не фіксуе ніводзін слоўнік беларускай мовы, апроча „Расейска-крыўскага слоўніка“ Вацлава Ластоўскага.

Адраджэнцы пачалі ўжываць слова *агмень* за некалькі гадоў да выхаду Сысавага зборніка. Перадусім таму, што былі нязгодныя з увядзеньнем у афіцыйны ўжытак немілагучнага *ачаг*. Хіба „*ачах*“ можна было асацыяваць з агнём? *Агмень* быў адным з нашых гонараў, адной малой перамогай над палітыкай зрасейваньня беларускай мовы, якая вялася пры дапамозе савецкіх сродкаў масавай інфармацыі і „навукоўцаў“, што ўводзілі ў нашу мову ўсялякія карандашы, бацінкі ці сьпічкі.

Агмень паўстаньня, сямейны *агмень*, *агмяні* й паходні, *агмень* душы — гэтыя выразы напоўнілі нашу літаратуру. *Агменны*, *агмянёвы*, *агмяністы* — гэтыя словы сталі магчымыя і вабныя. І цяжка цяпер уявіць нашу мову бязь іх.

Агітацыя

Віталь Цыганкоў

Ці не выклікае ў вас слова *агітацыя* асацыяцыю са словам *агіда*?

Беларуская *агітацыя* паходзіць з лацінскага *agitatio*, што азначае „прывядзеньне ў рух“. У жыццё і мову гэтае слова шырока ўвайшло толькі ў савецкі час, калі паняцьце *агітацыя* набыло нэгатыўна-ідэалагічны сэнс. Камуністычная *агітацыя*, масавая *агітацыя*, наглядная *агітацыя*. Гэткае самае адмоўнае стаўленьне знайшло сваё адлюстраваньне і ў гутарковай мове: „Што ты мяне *агітуеш*?“, „Яшчэ тут *агітатар* знайшоўся...“ і нават „*Агітуй не агітуй...*“.

А новаўтварэньні якія красамойныя! *Агіткалектыў*, *агітплякат*, *агітка*, *агітпрап*. Калі нехта забудзе значэньне апошняга слова, нагадаем, што гэта „*агітацыя і прапаганда*“. Тыя, каму выпаў гонар альбо няшчасьце вучыцца на факультэце журналістыкі ў савецкі час, на ўсё жыццё запамнілі цытату зь Леніна: „Газэта — ня толькі калектыўны прапагандыст і калектыўны *агітатар*, але таксама і калектыўны арганізатар“.

Агітатар — чалавек, перад якім ня хочацца адчыняць дзьверы свайго дому.

Адгазьнік

Сяржук Сокалаў-Воюш

Слова *адгазьнік* нарадзілася пару гадоў таму ў нашай рэдакцыі як адпаведнік слову *працівагаз*, якое ў беларускай мове мае яшчэ адпаведнікі *процігаз* і *супрацьгаз*.

Апошняя фігуравала на старонках беларускіх раёнак у 20—40-я гады, калі папярэднік ДОСААФу — ОСОАВІАХІМ (Таварыства спрыяньня абароне, авіяцыі і хімічнаму будаўніцтву) вяло сярод насельніцтва актыўную працу ў справе абароны ад магчымага вонкавага агрэсара. Менавіта тады модна было рапартаваць, што ў такім і такім калгасе працоўная брыгада і конь паўгадзіны завіхаліся на полі ў *супрацьгазах*.

Першы вугальны *адгазьнік* быў створаны ў 1916 годзе акадэмікам Мікалаем Зялінскім. Адкрыцьцё было выкліканае тым, што 24 красавіка 1915 году ў бітве пры Іпры ў Бэльгіі нямецкае войска ўпершыню ў гісторыі ўжыло *атрутны газ* у якасьці зброі. У часы першай сусьветнай вайны *газавыя атакі* былі і на тэрыторыі Беларусі.

Недзе ў 70-ых у горадзе вялікай нафтахіміі Наваполацку хадзілі чуткі, што насельніцтву, на ўсялякі выпадак, раздадуць *адгазьнікі*. Чуткі хадзілі — *адгазьнікаў* не давалі. Напэўна, баяліся, што „народныя ўмельцы“ прыстасуюць гэтую рэч пад іншыя патрэбы, скажам, будуць у іх апырскваць сад альбо бяліць хату. Зрабілі ж тамтэйшыя вудалі з *адгазьніцкай* торбы валіску для